

УДК 93/94 (477.54) «1982/1991»

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ЗМІЙВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ УРСР 1982–1991 рр.
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОФІЦІЙНОЇ ПРЕСИ**

Цимбаліста Ірина Олександрівна

учениця Зміївського ліцею № 1 імені З. К. Слюсаренка.

Цимбалистая Ирина Александровна. Социально-экономическое развитие Змиевского района Харьковской области УССР 1982–1991 гг. по материалам официальной прессы.

Аннотация. Работа представляет собой исследование, проведённое в рамках работы Малой академии наук Украины. В статье изучены ход и особенности социально-экономического развития сельского хозяйства и промышленности на территории Змиевского района Харьковской области УССР в последний, предреволюционный, период развития Советского Союза. Основная часть фактического материала собрана в результате анализа официальной районной прессы.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, Змиевский район, сельское хозяйство, промышленность, перестройка.

Tsimbalistaya Irina A. Socio-economical development of Zmiev district of the Kharkiv region of the USSR 1982–1991. according to materials of the official press.

Annotation. The work is researching in the framework of the Junior Academy of Sciences of Ukraine. The article studied the course and especially the socio-economical development of agriculture and industry on the territory of the Kharkiv region Zmiev district of USSR in the last pre-revolutionary period of the Soviet Union. The main part of the factual material collected as a result of analysis of official regional press.

Key words: socio-economical development, Zmiev District, agriculture, industry, restructuring (perestroika policy).

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена тим, що період 1982–1991 рр. є завершальним в історії СРСР, та Української РСР, зокрема. Саме ці роки стали початком значних змін в соціальному, культурному й економічному житті населення. Криза планової економіки й розгорнута слідом за тим політика перебудови були одними з причин руйнації радянської держави та соціалістичної системи. Не дивлячись на таку значущість періоду, вивченість теми залишається недостатньою.

Історіографія питання у регіональній історичній літературі Зміївського району невелика. Так, 2007 р. вийшла книга Л. П. Хименко і К. М. Коваленко «Соколів і соколяни» [71], у якій згадувалися події 1982–1991 рр. відносно згаданого села. Об'єктом дослідження було с. Соколово. Автори

книги зосередили увагу на розвитку сільського господарства у селі, розвитку освіти, соціальної сфери, традицій, звичаїв, обрядів села, а також видатних його мешканців.

2009 р. – дата виходу художньо-документального видання «Лиман. Історія рідного краю». Е. Г. Дегодюка. В цій книзі присвячено розділ подіям 1991 р., внаслідок яких Україна здобула незалежність. Автор стверджує, що «крах радянської економічної та колоніальної системи лиманці сприйняли нормально. Лиман поступово набував ознак підприємливості в аграрній політиці, були спроби покращити стан землевласництва, але марно. Також у цій роботі приділяється увага видатним людям з Лиману. Але нічого не згадується про кінець епохи застою та про економічний стан в даний період часу [69].

Того ж, 2009 р., опубліковано роботу М. І. Саяного «Зміївщина – Слобожанщини перлина» [70]. У книзі значна частина відведена викладенню фактичного матеріалу з розвитку господарства району.

Наукове вивчення теми, таким чином, є недостатнім, оскільки, названими трьома роботами й обмежується вся її історіографія. Крім того, ці книги – науково-популярні.

Об'єктом дослідницької роботи є соціально-економічний розвиток Зміївського району Харківської області УРСР у 1982–1991 рр., а **предметом** – сільське господарство, промисловість.

Метою роботи є детальне вивчення галузей економіки Зміївського району: сільського господарства та промисловості. Поставлена мета викликає необхідність вирішення ряду конкретних **задач**:

- вивчити кількісні та якісні показники у виробництві сільськогосподарської продукції;
- встановити залежність рівня соціального добробуту населення від розвитку економіки.

Географічні рамки роботи співпадають з адміністративними кордонами Зміївського району станом на 1982–1991 рр., що зумовлено регіональним аспектом дослідження.

Хронологічними межами роботи є період 1982–1991 рр. Нижня дата – кінець епохи застою, початок економічної кризи планової радянської економіки. Верхня – припинення існування Союзу РСР.

Окремо слід зазначити, що у період 1976–1991 рр. місто Зміїв мало назву Готвальд, а район – Готвальдівський.

Наукова новизна полягає у спробі реконструювати події минулого, застосовуючи у якості основного джерела офіційне друковане видання Зміївського району – газету «Будівник комунізму» (зараз – «Вісті Зміївщини»). Також вперше до наукового обігу вводиться новий фактичний матеріал, вилучений з

архівного відділу Зміївської районної державної адміністрації.

Особистий внесок дослідника полягає в тому, що вперше у регіональній історії Зміївщини проводиться спроба на широкій джерельній базі реконструювати економічну ситуацію та соціальне становище у Зміївському районі зазначеного періоду.

Методологічна основа роботи: полягає в діалектиці загальної історії та краєзнавства – взаємодії та співвідношенні як загального й одичного. Широко застосовані аналіз джерел та синтез отриманого фактичного матеріалу. У роботі використовується також порівняльно-історичний, статистичний та нарративний методи.

Джерельну базу роботи складають три групи джерел:

- дані про обсяги реалізації продукції промисловими підприємствами з відділу статистики Зміївського району;
- матеріали архівного відділу Зміївської районної державної адміністрації;
- дані, опубліковані у газеті «Будівник комунізму».

Перша група складається з статистичних даних, що надходили до відділу статистики Зміївського району.

Друга група складається з документів установ, організацій та підприємств, які згідно з порядком обігу ділових паперів були здані на зберігання до архіву.

Третя група джерел – повідомлення, підсумкові річні звіти по галузях та підприємствах, статистичні показники, що публікувалися у офіційному друкованому органі Готвальдівської районної ради та Готвальдівського районного комітету КПРС – газеті «Будівник комунізму».

Рекомендації до використання. Отримані у ході дослідження результати можуть бути використані для організації тематичних музейних екскурсій, наукових

конференцій. При подальшій роботі представлене дослідження може послужити основою для написання магістерських дисертацій та краєзнавчих монографій.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

1.1. Тваринництво

В досліджуваний період, згідно залучених джерел, в Зміївському районі було 16 радгоспів: «Октябрь», «Донецький», «Зміївський», «імені Гагаріна», «Геніївський», «Дружба», «Рассвет», «3-й вирішальний», «Червоний велетень», «Таранівська птахофабрика», «Іскра», «Лиманський», «Благодатное», «Шебелинський», дослідне господарство «Бірки», «Прогрес», «Готвальдівська овочева фабрика» [2, арк. 5-7]. Радгоспи займалися вирощуванням тварин для отримання м'яса і молока.

У 1982 році в радгоспі «Прогрес» доярка Т.О.Череватенко завершила перший рік одинадцятирічної п'ятирічки. Від кожної фуражної корови вона надоїла по 3 145 кг молока, при соціалістичному зобов'язанні 2800. Добовий надій молока становить 9 кг [4].

Працівникам ферм радгоспу «Донецький» у 1982 році було поставлено завдання збільшити поголів'я і підвищити прирости живої ваги свиней. При плані одержувати по 150 г приростів живої ваги кожного поросяти щодоби, вони мали по 170 г [5].

Вчені Українського науково-дослідного інституту, що у Бірках, у 1982 році змогли впровадити 46 наукових розробок. Серед яких нові заводські лінії яйценосних курей, штучне осіменіння птиці, виробництво й використання кормів [7].

Вагомий внесок у розвиток птахівництва внесла Таранівська птахофабрика, яка тільки додатково до

квартального плану у 1982 році продала державі 743 ц м'яса [6].

У 1982 році підвищувалася жирність молока – в середньому по району вона на 0,14 % була вища, ніж в першому кварталі 1981 року. Держплемзавод «Червоний велетень» мав кабінет по підвищенню професійної майстерності працівників ферм, де проводились заняття по підвищенню професійної майстерності майстрів машинного доїння (рис. 1). І як наслідок, в господарстві доїли більше 10 кг молока на корову [4].

Рис. 1. Толокнеєва О. Л. – доярка радгоспу «Червоний велетень», нагороджена орденом Трудової Червоної Зірки

У 1983 році в дослідному господарстві «Бірки» було створено хороший заділ для здійснення завдань по виробництву і продажу продукції у 3-ому році п'ятирічки. У грудні 1983 року було продано 30 т м'яса. Щоденно надходило

для реалізації понад план 400 000 – 500 000 яєць [65].

В 1983 році почалося застосування заміниці цільного молока в районі, яке дало змогу збільшити продаж молока державі. У 1984 році переможцем серед колективів було визнано держплемзавод «Червоний велетень» (рис. 2) [50].

Рис. 2. Лук'яненко – директор радгоспу «Червоний велетень»

На приймальні пункти в січні 1985 року з господарств району надійшло майже 400 т м'яса. Найбільше його постачила до столу споживачів Таранівська птахофабрика – 90 т [56]. У 1985 році було перевиконано плани продажу і виробництва м'яса і молока в державі. М'яса одержано – 2 641 т, або по 539,4 ц на 100 га сільськогосподарських угідь, при зобов'язанні 525,9 ц. Молока на фермах було вироблено 2436 т – на 336 т більше, ніж зобов'язувалися. Продано 2 407 т при зобов'язанні 1920. 94 % було реалізовано першим сортом.

За червень 1985 р. одинадцятої п'ятирічки між фермами і бригадами було проведено змагання. Переможцем визнано колектив МТФ № 2 радгоспу «Донецький». Колективу ферми присудили приз «За високий надій молока» і грошову премію в розмірі 50 крб. [41].

У 1986 році кролівники району здали державі 19 100 кг м'яса на загальну суму 47 750 крб. і 38 100 кг кролячих шкурок на 194 100 крб. Переможців нагородили премією – 40 крб. [12]

За період 1988–1989 років простежувалися зміни у збільшенні виробництва м'яса. Робітники виростили 299 голів молодняка худоби, у тому числі 200 бичків до досягнення ваги кожним по 350–400 кг і продали господарству по ціні 1,44 крб. за кг приросту живої ваги. А також, одержали 12,5 % суми надбавок за великоваговість худоби [55].

План півріччя з обсягу технічного обслуговування обладнання тваринницьких ферм було виконано на 81,5 %. Причиною стало те, що було не укладено договори з радгоспами на виконання робіт по технічному обслуговуванню. Технічне обслуговування доїльної апаратури проводилося здебільшого неякісно. Справи з вирішенням продовольчої проблеми йшли повільно. Радгосп «Зміївський» у зв'язку з продажем молока другого сорту і несортного, втратив 8 896 крб. [14].

Тільки за 1988 р. у господарствах Готвальдівщини сума збитків від цих витрат склала 540 133 крб. За період зимівлі 1988–1989 рр. загинуло 125 977 голів птиці, 203 свиней, 52 – великої рогатої худоби, молодняка – 46 голів. Найбільшу загибель худоби допущено у радгоспах «Рассвет» (рис. 3), «Лиманський», «Зміївський» [65].

Рис. 3. Телятни́ця радгоспу «Рассвет»
Несєтова

Хоча і були приписи у досягненні результатів, проте вся робота виконувалась, люди вчасно отримували зарплатню, а держава – м'ясо і молоко, яке реалізовувалось через торговельні мережі населення. Кращих працівників, керівництво нагороджувало путівками до будинків відпочинку, санаторіїв, а деяких навіть відправляли на відпочинок до соціалістичних країн. Видавали преміальні, або давали побутову техніку. Існувала також «13 зарплата» [16]. Якщо радгосп перевиконував план, в кінці року всі працівники одержували грошову премію.

У ході рейдових перевірок організаціями утримання худоби було обстежено всі господарства. При цьому встановлено, що на фермах радгоспів «Шебелинський», «Рассвет», «Лиманський», дослідного господарства «Бірки» та інших молоко не підлягало пастеризації, а направлялося на

молокозаводи після механічного очищення і контролю на механічну забрудненість [17].

Напрямую молоко із МТФ надходило у дитячі комбінати з радгоспів «Октябрь», «3-й вирішальний», «Зміївський», «Благодатний», «Дружба», дослідного господарства «Бірки», держплемзаводу «Червоний велетень», а також у їдальні радгоспів «Дружба», «Благодатний», «Донецький», «Зміївський», «Лиманський», «Рассвет», держплемзаводу «Червоний велетень» [33].

Молоко у дитячі комбінати відправлялося від здорових тварин. Обробка молока, умови зберігання і строки реалізації його у дитячих комбінатах і їдальнях відповідали санітарним нормам і правилам. Від тимчасових постачальників на Готвальдівський молокозавод з Балаклійського та Первомайського районів надавалися документи про благополучність господарств по захворюванню худоби. Також слід відмітити й недоліки, притаманні молочній галузі господарства. Наприклад, на молокозаводі Готвальда на одній з ліній не діяла автоматика по контролю за пастеризацією і контроль здійснювався вручну, що погіршувало його якість. Було відібрано 51 пробу молочних продуктів на молокозаводах Готвальда і Комсомольського, з торгових точок і 17 проб з дитячих молочних кухонь. За бактеріологічними показниками всі проби відповідали стандартам [29].

Санепідем службою проводився контроль технологічної обробки молока, в тому числі якості пастеризації. У 22 пробах молокопродуктів, відібраних на молокозаводі Готвальда та інших об'єктах, відхилень від якості технології пастеризації не виявлено [40].

Випадків інфекційних захворювань, пов'язаних із вживанням молока і

молочних продуктів, у 1982 році не було зареєстровано.

Таким чином, бачимо, що в цілому тваринництво мало високі темпи розвитку. Але з початком перебудови з'являються й певні недоліки у роботі галузі: фінансові збитки, зменшення обсягів технічного обслуговування обладнання тваринницьких ферм. Сказане ілюструє графік відсоткового відношення надоїв молока за 1980–1992 роки (додаток Б).

1.2. Рослинництво

Наприкінці епохи застою рослинництво перебувало на піку свого розвитку. Наприклад, на середину 1980-х років в Українській РСР було одержано понад 52 млн т зерна, вперше на одного чоловіка – по тонні [44].

За три дні нового 1982 року з Готвальдівської овочевої фабрики в торговельну мережу було відправлено майже 10 т зелені-цибулі та петрушки [29].

Робітники овочевої бригади радгоспу «Лиманський» проводили підготовчі роботи до вирощування розсади ранньої капусти і помідорів. У 1982 році вони обладнали 3 маточні теплиці, до яких прискореними темпами завозили перегній, а працівники радгоспу «Готвальдівська овочева фабрика», постачали трудящих обласного центру і району свіжими овочами: за 3 місяці року, відправили споживачам понад 700 т огірків, зеленої цибулі, городини [48].

З метою підвищення енергії проростання і польової схожості застосовували різні способи передпосівної підготовки насіння. Одним із ефективних засобів підготовки на період 1983 року було барбатування. Рекомендований засіб забезпечував одержання дружних сходів, підвищував польову схожість на 10-15 %, обумовлював швидше проходження рослинами інших фаз розвитку [35].

У 1983 році трудівники радгоспу «Зміївський» зібрали із 7 га поля близько 40 т редиски [26].

А перші 1 000 т зеленої продукції за 1983 рік було продано трудівникам Харкова тепличниками радгоспу «Готвальдівська овочева фабрика» [11]. Шефи із селища Комсомольського допомагали в спорудженні силососховища в радгоспі імені Гагаріна [8].

Прагнучи проводити жнива в комплексі, трудівники радгоспів – відразу після скошення і обмолоту ранніх зернових, звільняли площі від соломи для сівби. У 1983 році почали застосовувати трактор Т 150 [59].

У 1984 році механізатори радгоспу імені Гагаріна, заклали у сховища, де розпочалося збирання зернової культури, перші 200 т корнажу. Найкращих виробітків, виконуючи змінні завдання на 105-110 %, досягли комбайнери, які працювали на «Херсонцях». Вони зібрали качанистої на 60 га. До кінця збирання кукурудзи на зерно у господарстві було закладено корсажу не менше як 1 000 т [20].

У районі, під час завершення збирання круп'яних культур, було скошено і обмолочено гречку. Хороший урожай цієї культури – по 21 центнеру з гектара – у 1984 році було одержано в радгоспі «Зміївський». На останніх гектарах проводилася косовиця проса. Більше як з 200 га із загальної кількості 592 підібрано валки. Трудівники держплемзаводу «Червоний велетень» намолочували по 40 ц/га цієї круп'яної культури [21].

Найвищий рівень рентабельності на овочевій фабриці становив 62 % [32].

На плантаціях цукристих у радгоспі «Донецький» у 1984 році було звільнено від урожаю 160 га з посівної площі 255. Накопано понад 2 300 т солодких коренів [15]. На картопляних плантаціях було зібрано більше 1 100 гектарів картоплі. Викопано бульби на площі понад 900 га.

Йшов продаж важливої продукції державі. Разом з тим засипано й на насіння понад 2 000 т бульб [34]. На останніх гектарах трудівники району збирали врожай соняшнику. В діло було використано і поживні залишки культури. Їх додавали до силосу, який виготовляли зі стебел кукурудзи. Завершувалося збирання кукурудзи на зерно. Із 4 928 га посівів більш як на 4 500 га було скошено стебла і відібрано початки. По 54 ц сухого зерна кукурудзи з кожного гектара брали трудівники держплемзаводу «Червоний велетень», по 40 – радгоспу «Шебелинський», понад 30 ц – птахорадгоспу «Іскра» [45]. Хороший урожай зернової кукурудзи виростили 1984 року в радгоспі «Лиманський». Трудівники прагнули зібрати качанисту в найкоротші строки і без витрат. Комбайнер своїм комбайном «Херсонєць-7» збирав за зміну 4-5 га поля при нормі 2 га [38]. Засвідчували свою причетність до виконання Продовольчої програми робітники заводу «Буддеталь», які з початку 1984 року виростили цибулю на 8 га у радгоспі «Шебелинський», доглянувши 10 га кукурудзи і 2 га цукрових буряків у підшефному радгоспі «Донецький» і заготовили 112 т зеленої маси для громадської худоби. У тому ж підшефному господарстві заводчани відремонтували літній табір для корів, постачили сюди 50 м залізобетонних годівниць і 57 кубометрів залізобетонних блоків для фундаментів 10 житлових будинків [23]. Крім того, колектив підприємства постачив 150 м³ товарного бетону для спорудження каскаду ставків у Помазановій балці [18].

Прийнявши Довгочасну програму меліорації, підвищення ефективності використання меліорованих земель з метою сталого нарощування продовольчого фонду країни, у 1985 році жовтневий Пленум ЦК КПРС поставив конкретне завдання перед меліораторами і усіма трудівниками, які мали

відношення до цієї справи. Значне місце займали зрошувані землі у Зміївському районі, де їх нараховувалося 9 100 га. І всюди врожайність на них набагато вища, ніж на богарі. Тобто вони з самого початку давали відповідний ефект. Проте партія і уряд, рахуючись із запитами трудящих по забезпеченню їх продуктами харчування, вимагала від трудівників села значного поліпшення використання зрошуваних земель. Меліоратори району почали перебудову своєї роботи. Насамперед, для забезпечення чіткої взаємодії усіх зацікавлених організацій було укладено договори на високоефективне використання названих площ між райсільгоспхімією, Лиманською зрошувальною дільницею і радгоспами. Третина зрошуваних земель знаходиться у користуванні бригад, які працюють за колективним підрядом, що також забезпечує їх високу віддачу. Особливо це помітно на прикладі радгоспу «Шебелинський» (рис. 4) [19].

Рис. 4. Поливний агрегат у радгоспі «Шебелинський»

Городяни за тодішньою практикою допомагали селянам у зборі врожаїв. Так, у 1985 році на 20 га доглянули посіви соняшнику у радгоспі «Лиманський» посланці районного інформаційно-обчислюваного центру, бази «Енергокомплектпостач», міськторгу та

інших організацій. Цього ж дня поралися на кукурудзяній плантації працівники району електромереж, районного відділу соціального забезпечення, транспортники будуправління ДРЕС. На їхньому рахунку 5 га прополеної площі [40]. Городниками радгоспу «Шебелинський» у 1985 році було відправлено споживачам близько 200 т овочів. Цей успіх став можливим завдяки чіткому дотриманню графіку збирання городніх культур, яких щодня надходило з поля до магазинів по 50-55 т [66]. У державні засіки йшло зерно сильних і цінних пшениць. Найбільше його – 743 т при плані 650 т – надійшло держплемзаводу «Червоний велетень». Перевиконали план і радгоспи «3-й вирішальний», «Рассвет», «Дружба», «Шебелинський», дослідне господарство «Бірки». Всього ж районом було продано такого зерна близько 3000 т при плані 4000 [16].

Закон допомагав колективам успішно вирішувати і соціальні проблеми. У радгоспах часто обговорювалися в колективах питання охорони праці трудівників, їх санітарно-медичного обслуговування. На території господарств у 1985 році було зведено сучасний профілакторій, де овочівників приймали лікарі різних спеціальностей. Тут застосовували грязелікування, інгаляцію, відвари лікарських рослин, кисневу піну. А профілакторій розширювався. Зводився водолікарняний відновлювальний центр з плавальним басейном, двома саунами, ігровими кімнатами і т. д. Внаслідок цих заходів на фабриці добилися того, що практично не мали професійних захворювань [10]. Значно поліпшувалася робота радгоспного клубу, де працювали різні гуртки художньої самодіяльності. Кожні з чотирьох виробничих корпусів були обладнані бригадирськими кімнатами, червоними кутками, приміщеннями для прийому обідів, кімнатами гігієни жінок. На березі озера

Лиман було впорядковано базу відпочинку [64].

У 1985 році колектив прийняв рішення про будівництво житла, дитячих дошкільних закладів та інших об'єктів культурно-побутового призначення за рахунок фондів підприємства, виділених для цього, і схвалив план соціально-культурних заходів та житлового будівництва. Для дітвори овочівників функціонував один з кращих в області дошкільний заклад. Майже щороку сім'ї робітників, інженерно-технічних працівників, службовців заселяли новий багатоквартирний будинок з усіма комунальними зручностями [45].

Практика виробила чимало ефективних форм реалізації трудовими колективами повноважень по впровадженню досягнень науки і техніки, розвитку творчої ініціативи робітників. Введення в експлуатацію автоматизованої лінії по виробництву горщечків для розсади, виготовлення місцевими раціоналізаторами машини для саджання цибулі та інші заходи допомагають перекладати важку ручну працю на плечі машин [26].

Механізатори Таранівської птахофабрики у 1985 році заклали до силососховищ понад 6 000 т подрібненої маси кукурудзи. Вони скошили 237 га лану із 320. До 4-ох постійно працюючих силосозбиральних комбайнів було закріплено 12 автомашин. З початку зелених жнив становить 2 575 т. 1 196 т подрібнених початків і стебел на рахунок М. М. Кулака. А також було перевезено 1 032, 977 і 818 т зеленої маси [24]. Понад 700 га поля займав озимий клин у племптахорадгоспі «Іскра». Більш як на четвертій частині цих площ пшениця вирощувалася за інтенсивною технологією. Механізатори господарства добре підготували поля, збагатили їх органікою і мінеральними добривами. Механізатори перевиконували норми на 30-50 %, завершуючи сівбу у

племптахорадгоспі, демонстрували високі темпи і якість роботи [48].

Гарний врожай яблук було вирощено у 1985 році в дослідному господарстві «Бірки». Із 27,5 га саду зібрано 162 т фруктів при завданні 94 т. Через труднощі з реалізацією, що виникли на підставі невчасного переходу переробних підприємств на випуск соку, державі було продано тільки 65 т плодів. Решта використана у господарстві та реалізована населенню. У процесі збирання урожаю приймали участь школярі, які за 2 місяці праці у саду заробили 800 крб., які перераховані для потреб учбового закладу [18]. І це не єдиний приклад допомоги школярів. Так, у 1987 році на буряковій плантації працювали учні середньої школи №1 м. Готвальда, Пролетарської та Чемужівської шкіл. Між учнівськими колективами проводилося змагання за найпродуктивнішу працю. Переможцям виділялися кошти та транспорт для цікавих туристичних поїздок [50]. Вагому допомогу надавали учні в догляді за культурами, збиранні урожаю. Для цього було підготовлено табір праці й відпочинку. Обладнано намети, спортивний майданчик, приведено в порядок кухню та кухонний інвентар.

У 1985 році кормодобувачі заготовили близько 500 т сіна. Наприклад, В. І. Мамаєв на самохідній косарці при нормі 16 га скошив 25 га сіяних трав. Кількість заготовленого щодня сіна залежала від стану погоди. Так одного дня його становило 29 т, наступного – 26 т, а ще через один день – 22 т [60].

Колектив бригади овочівників готуючи у 1986 році, зробив свій внесок у здійснення курсу на прискорення економічного і соціального розвитку країни, брав на 1986 рік такі зобов'язання: виростити 8 мільйонів штук розсади овочевих культур відмінної якості для висаджування у відкритий ґрунт, зібрати в закритому ґрунті 800 ц ранньої

городини, після вивільнення теплиць від розсади третім самооборотом одержати 800-центнерний урожай перцю [52].

Вдалим був 1987 рік, коли вирощено рекордний урожай – по 32,2 ц/га [53].

У господарствах району у 1987 році використовували штучні поливи. Маючи близько 9 000 га зрошуваних земель. На них було розміщено 2 609 га зернових культур, у тому числі 974 га кукурудзи, 671 га озимої пшениці, майже 500 га ячменю. На 2 388 га зрошуваних полів росли овочі, на 378 га – кормові буряки, більш як на півтисячі гектарах – картопля [54].

В останні роки у районі було здійснено ряд заходів по удосконаленню меліорації земель. Однак, радгоспи «Прогрес», «Геніївський» – продовжували працювати упівсили.

Не у всіх господарствах поставилися належним чином до збирання врожаю ранніх культур, насамперед редиски, літньої редьки, зелених культур. Менше, ніж могло бути, йшло із закритого ґрунту огірків, помідорів, бо знехтували наступним оборотом культур після вибирання розсади. І що вкрай недопустимо, виявлено випадки, коли й товарна продукція, яка вже є у полі, несвоєчасно збиралася або навіть і осідала на плантаціях. Саме тому на перше липня з радгоспу «Рассвет» відправили державі менше 10 т ранньої продукції, тоді як заплановано продати 90. Мало продали овочів радгоспи «Прогрес», «Октябрь», «Геніївський», та «Лиманський». Найбільше ранньої продукції надійшло з радгоспу «Готвальдівська овочева фабрика» – понад 4 000 т. З інших господарств найбільше наблизилися до виконання планів продажу ранніх овочів у радгоспах «3-й вирішальний», «Шебелинський». Але і тут і в інших радгоспах необхідно було прискорити темпи продажу овочевої продукції. Адже вона користувалася дуже великим попитом [35].

У радгоспі «Дружба» у 1987 році серйозно зайнялися питанням процесу хлібозбирання. Інженерною службою було розроблено найекономічніші маршрути руху агрегатів і транспортних засобів. Відповідно до відстані на яку перевозився хліб, встановлено норму транспортних одиниць на агрегат – по 2-3 автомобілі, керуючись прагненням забезпечити безперебійну роботу при цьому комбайнів і виключення значних простоїв автомобілів [26].

Розроблено умови оплати праці, які стимулювали б високопродуктивне використання техніки, зокрема, автомобілів, налагодження належного обліку зерна, контролю за збиранням урожаю. Все спрямовувалося на те, щоб зібрати врожай у кращі строки, не допустивши і найменших втрат [18].

У 1987 році колектив «Готвальдівська овочева фабрика» досягнув високих успіхів у праці, але із зобов'язаннями справився не з усіх показників. Наприклад, 1986 року від реалізації валової овочевої продукції одержано 8 млн. 62 тис. крб., що на 1 млн 311 тис. більше, ніж повинні були мати. На площах закритого ґрунту вирощено 5 300 т городини, що на 225 перевищувало взятє зобов'язаннями. Проте в цілому по господарству і виробили на 58 т більше, і продали на 279 т менше овочевої продукції, ніж зобов'язувалися. На кожному гектарі землі в радгоспі виростили по 365 ц городини. Це найкращі із показників врожайності овочів у районі, але ж він на 7,5 ц нижчий за той, якого мали досягти. Як пояснив головний агроном І. В. Однолька, причиною стала довготривала сніжна зима, коли доводилося тричі рятувати теплиці від снігу та холоду, що проривалися через зруйновані плівкові дахи [12].

Головною метою у 1987 році стало підвищення продуктивності праці, поліпшення якості продукції, економія

ресурсів. Трудівники радгоспу «Донецький» у нових умовах господарювання доклали зусилля по виконанню і перевиконанню визначних завдань. Вони за прикладом колективу держплемзаводу «Червоний велетень» приступили до реалізації намічених заходів по пошуку джерел надходження додаткових прибутків [29]. Зокрема, вирішили на 30 га посіяти поживну гречку, що дала можливість після збирання її врожаю, переробки на крупу і реалізації на ринку одержати додатково 18 тис. крб. [20]. Після збирання озимих культур на зелений корм на двадцяти гектарах лягло у ґрунт насіння кормових гарбузів, врожай якого заплановано продати працівникам радгоспу. Від цього теж виручка була у межах 30 тис. крб. [61].

Великим попитом у населення користувалася соняшникова олія. Це було враховано також у заходах щодо пошуку додаткового прибутку. Після поживних посівів цю культуру розмістили додатково на 30 га. Забезпечивши одержання на кожному з них по 16 ц врожаю, малася можливість переробити його на олію і реалізувати заготівельним організаціям, а від цього мати 27 тис. крб. [62]. Було намічено й ряд інших заходів щодо одержання в цілому по радгоспу у 1987 році 161 тис. крб. додаткових прибутків [34].

У 1988 році урожай по району склав 29,7 ц/га [38].

На початку першої декади серпня 1988 року районом було продано державі близько 10 тис. т овочів, що трохи більше, ніж на цей період, минулого року. Вегетація деяких культур вже завершувалася, а справа з виконанням планів у чималій кількості господарств складаються погано. Менше, ніж у цей період торік, реалізували овочів радгоспи «Дружба», і «Зміївський», «Геніївський» та імені Гагаріна. А радгосп «Прогрес» продав лише трохи більше 3 % овочів до річного плану. Міськторг збільшив

реалізацію овочів на 14 %. Городиня поступала регулярно і в асортименті. А режим роботи павільйону «Овочевий базар» від магазину № 6 не задовольняв покупців [15].

У трудівників Таранівської птахофабрики, на період 1988 року кукурудза на силос і зелений корм займала площу 323 га [26].

Значно перекрилися сезонні завдання. Наприклад, С. М. Мезенцев своїм комбайном КСС-2,6 у 1988 році видав 2 378 т. зеленої маси при завданні 1 800 т. 1 420 т (на 20 т більше плану) її на рахунку В. Н. Жидєєва. Праця комбайнерів (рис. 5) була б безрезультатною, якби їм не допомагали у вивезенні зеленої маси трактористи (рис. 6) і водії господарства. Так один тракторист одним із перших справився зі своєю нормою перевезень, доставивши до сховищ 380 т маси. Від 70 до 80 % коливалося виконання сезонного завдання у водіїв. Зелені жнива наближалися до завершення, адже із 323 га, було зібрано качанисту на площі 260 га при середній її урожайності 386 ц з га [7].

У 1989 році урожай по району склав 35,4 ц/га [8].

У радгоспі «Октябрь» у 1989 році вперше так широко застосували підряд на вирощенні кормових буряків. Трудівники села взяли на себе догляд за 242 ділянками по 20-25 соток кожна, а також збирання врожаю соковитих коренеплодів. Заздалегідь були розроблені умови оплати праці. Люди змогли переконатися у взаємній вигоді для них та радгоспу, одержання хорошої віддачі бурякового лану. Договором пропонувалося виростити кожному, хто бере ділянку, буряки на 20-25 сотках. Добитися врожайності не менше, як по 650 ц/га. При умові дотримання цих домовленостей, пропонувалося оплату, за прополювання і перевірку сходів, провести за існуючими нормами, з урахуванням якості виконаної роботи і

строків з фонду матеріального заохочення. За кожен сотку видати 10 кг зерна. Якщо урожайність становитиме 900-1 000 ц/га, то належить з фонду матеріального заохочення видати премію у сумі 30крб. Після збирання буряків за тону їх видати по 10 кг зерна кукурудзи та 10 % безкоштовно кормових буряків [68].

Рис. 5. Тракторист-комбайнер Ф. Д. Кулешов, нагороджений орденами «Знак Пошани», Трудового Червоного Прапора, Жовтневої революції

У районі середній урожай у десятій п'ятирічці 1989 року становив 21,4 ц, в одинадцятій – 24,5. За 4 роки дванадцятої – 32,7, у тому числі у 1988 р. – 39,1. Це найвищий показник. П'ять господарств зібрали зерна більше, ніж по 40 ц. На полях держплемзаводу «Червоний велетень» – понад 50 [30].

Рис. 6. Тракторист В. Д. Коломієць, кавалер орденів Трудового Червоного Прапора та Жовтневої революції

Проаналізувавши здобутки, можна зробити висновок, що основну кількість зерна у господарствах району дали озима пшениця і кукурудза. Озимої пшениці взято по 44,4 ц. А кукурудзи – 54,4 [11].

Держплемзавод «Червоний велетень» у 1989 році одержав по 54,8 ц озимої пшениці. Посіви у цьому господарстві в зиму ввійшли в найкращому стані. А в радгоспі «Прогрес» вони були зріджені, слабкі. Тож і врожай нижчий на 20 % з га. Радгосп «Геніївський» через пізні строки сівби взагалі був без озимої пшениці [9].

1990 рік для працівників агрокомплексу видався нелегким. І все ж за підрахунками прибуток склав 20,3 млн. крб. при плані 15,6 млн. П'ять господарств одержали прибутків більше, ніж по млн. крб., а два – більше, ніж по два

млн. крб. Рівень рентабельності по району склав понад 36 % [21].

Якщо поглянути на перебудову у радгоспі імені Гагаріна у 1990 році, то можна сказати, що зрушення започатковані на всіх ділянках виробництва – у рослинництві, тваринництві, овочівництві. Бригадний підряд працював злагоджено. Завдяки новим методам правильної організації праці, стимулюванню продуктивної роботи, відроджувалася економічна ситуація у радгоспі. Однак, якщо підходити з принциповою міркою до цього питання, то можна сказати, що віддача могла б бути набагато вищою. По-перше, слід було виводити бюрократію, і комуністи на чолі з парткомом мали зайнятися цим питанням. Однак, партком і його секретар В. П. Філенко явно не доробляли, ніяк не впливали на те, щоб підвищити соціально-економічне прискорення. Взяти, наприклад, питання поліпшення ремонту сільськогосподарської техніки. Відновлювати її довелося у поганих умовах. Навіть і на 1988 рік, спорудження нового приміщення не було заплановано, бо партком не наполягав у такому важливому питанні. Не вистачало і у впровадженні бригадного підряду у рослинництві, де не відбувалося ніяких змін [24].

Важливим фактором зростання виробництва сільськогосподарської продукції у 1990 році стала організація оплати праці від валового доходу. У постановці ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про подальше вдосконалення економічного механізму господарювання в агропромисловому комплексі країни рекомендувалося ширше впроваджувати цей метод у практику колгоспів і радгоспів. Метод валового доходу полягає у тому, що: береться різниця між вартістю продукції і затратами на її виробництво. При оплаті праці в цьому випадку можуть застосовуватись різні варіанти

визначення валового доходу на основі показників матеріальних затрат і оплати праці по конкретному підрозділу, галузі, господарству, що фактично склалися за 3-5 років, на основі нормативних показників. Слід мати на увазі, що для господарств, де протягом багатьох років добре ведеться облік виходу продукції і затрат на її виробництво по кожному окремому підрозділу, перший варіант – доцільніший. В інших господарствах краще використовувати другий. Розцінка на оплату праці від одержаного валового доходу визначається, виходячи з вартості валової продукції у підрозділах і господарстві в цілому, матеріальних затрат на її виробництво і фонду оплати праці. Вони не змінюються протягом кількох років. Уточнюють їх лише у випадку підвищення закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, змін у структурі і обсягах виробництва, у схемі посадових окладів, введення в експлуатацію великих тваринницьких комплексів та інших виробничих об'єктів. Якщо темпи зростання оплати праці, включаючи виплати з фонду матеріального заохочення, випереджають темпи її продуктивності, вирахованої за валовим доходом, порівняно з досягнутим рівнем за 3-5 попередніх років, то відповідна частина акордного фонду оплати праці підрядного колективу направляється в резервний фонд. Резервується також і відповідна частина коштів, призначених для матеріального заохочення. Вона може бути використаною для стимулювання росту продуктивності праці в наступному році або направляється в поточному році у фонд соціально-культурних заходів. Кінцевий розрахунок за одержання валового доходу: з нарахованого акордного фонду оплати праці виключається виплачений протягом року аванс і заробітна плата залучених робітників. Різниця складе суму оплати

праці за кінцевим розрахунком, яка розподіляється між постійними членами колективу і залученими робітниками залежно від трудового вкладу [25].

Підсумовуючи розвиток рослинництва у зазначений період, приходимо до висновку, що з початком періоду перебудови дещо погіршилися показники з реалізації плодоовочевої продукції. Але в цілому значного падіння показників виробництва рослинної продукції не простежується.

Рис. 7. Група працівників радгоспу «Дружба»

ПРОМИСЛОВІСТЬ

У проекті Основних напрямів економічного і соціального розвитку СРСР на 1986–1990 роки підкреслювалося, що розвиток галузей паливно-енергетичного комплексу слід підпорядковувати завданню сталого забезпечення потреб країни в усіх видах палива і енергії шляхом збільшення їх видобутку і

виробництва при планомірному проведенні в усіх галузях і сферах народного господарства цілеспрямованої енергозберігаючої політики [6]. Тож найбільш значущими для району були показники Зміївської ДРЕС. Тим більш, що це підприємство було й залишається основним донором доходної частини бюджету.

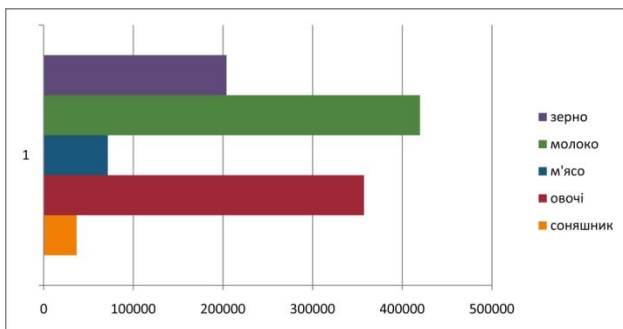

Рис. 8. Середні витрати на закупівлю сільськогосподарської продукції за період з 1982 по 1991 рр.

Зміївська ДРЕС

У 1984 році спорудження другої черги дослідного електромонтажного заводу, яке веде колектив будуправління Зміївської ДРЕС, наближається до кінця. Це помітно було ще на початку року, коли робітники кількох діляниць перейшли працювати у нові цехи, а також зміни відбулися в другому адміністративно-побутовому корпусі інженерно-технічних працівників, які також отримали можливість працювати у нових приміщеннях. А в четвертому кварталі 1984 року державна комісія підписала акт про прийняття другої черги заводу в експлуатацію. Генпідрядникові із субпідрядними організаціями слід освоїти цього року 940 тис. крб. коштів. Однак за 8 місяців виконано на майданчику будівельних робіт на 400 тис. крб. [58].

Зміївська ДРЕС – підприємство, де затрати ручної праці зведені до мінімуму. Але незважаючи на це, комуністи і весь колектив електростанції постійно

вишукують шляхи по дальшому вдосконаленню цього енергетичного підприємства, роблять свій внесок у розвиток науково-технічного прогресу в районі. Керуючись останніми документами партії за 1985 рік, колектив ДРЕС вирішив виконати обсяг робіт вартістю 72 млн. крб. по реконструкції діючого устаткування з метою продовження строків роботи на 25-30 років. Заводчани-раціоналізатори прийняли участь у технічному вдосконаленні свого підприємства. Усього за 5 років завдяки їх пропозиціям на різних ділянках виробництва збережено для народу понад 50 тис. крб. [20].

Особливо плідним був 1985 рік, протягом якого використано 18 новинок ентузіастів, котрі принесли економічний ефект 13,3 тис. крб. [21].

У 1988 році профспілковий комітет Зміївської ДРЕС приділяв багато уваги розвитку колективного садівництва. Тут було створено і активно діяло вже протягом кількох років товариство «Любитель». Щоосені воно допомагало дитсадкам селища енергетиків, надсилаючи їм безкоштовно овочі, фрукти [8].

Обласна рада садівничих товариств розглянула підсумки роботи таких колективів Харківщини і визнала «Любитель» третім призером соціалістичного змагання. Товариство вперше за весь період його існування відзначено Почесною грамотою і грошовою премією у розмірі 300 крб. [9].

З непоганими результатами трудилися працівники відділу робітничого постачання Зміївської ДРЕС. За один квартал 1990 року вони реалізували енергетикам товарів на 491 тис. крб. більше, ніж за відповідний період минулого року. З них через магазини – на суму 464 тис., а через підприємства громадського харчування – на 27. З децентралізованих джерел закуплено і реалізовано населенню

товарів на 295 тис. крб., у тому числі продовольчих – на 133 тис., непродовольчих – на 143 тис., фруктів – на 19 тис. крб. Найкращих результатів добилися працівники магазинів № 15 «Тканини».

Дослідний електромонтажний та експериментально-механічний завод

Критично оцінюючи те, що зроблено у розвитку виробництва товарів народного споживання, розширенню і оновленню асортименту виробів та підвищенню їх якості, слід визнати, що у 1984 році промисловість району у цій справі ще не в повній мірі використовує усі резерви. Хоча плани по виробництву таких товарів виконуються, однак в районі ще досить низький показник виробництва їх на кожний карбованець заробітної плати (по області – 1,56 крб.), а у нас майже втричі менший) А на дослідному електромонтажному та експериментально-механічному заводах протягом кількох останніх років випускають таких товарів на 2-3 коп. на крб. зарплати. Можливості для виправлення такого становища у названих підприємствах є. Не все гаразд з випуском товарів народного вжитку у лісгоспі, рай сільгосптехніці і відділенні сільгосптехніки, заготконторі райспоживспілки. Тому що тільки реконструкція технологічного і допоміжного обладнання, удосконалення технологічних процесів випуску продукції, механізація та автоматизація праці, заміна малопродуктивних машин високопродуктивними, можуть забезпечити підвищення продуктивності праці, поліпшення якості продукції, зниження матеріальних і трудових затрат [59].

Паперова фабрика

За три з половиною роки поточної п'ятирічки колектив фабрики здійснив цілий ряд заходів по її технічному переозброєнню. Наприклад, повністю переведено процес розмелювання

целюлози з товарних ролів і конічних млинів на роздрібнення цієї сировини з допомогою дискових млинів марки МД02. Це дозволило, насамперед, стабілізувати процес розмелювання і підготовки паперової напівмаси, поліпшити її якість. І у свою чергу забезпечило ритмічну роботу папероробних машин, скоротило їх холостий хід, що дозволило виготовити додатково 50-60 т паперу за рік на суму 70 тис. крб. Крім того, впровадження передового процесу розмелювання целюлози на дискових млинах у 1984 році дало змогу зберігати щорічно до 250 тис. кВт•год. електроенергії [29].

Нових успіхів у праці в 1984 році досяг колектив Готвальдівської паперової фабрики. Трудівники підприємства за 9 місяців на 109,9 % виконали план по реалізації продукції, на 101 % – по продуктивності праці і на 109,6 % – з випуску товарів широкого вжитку. Додатково до плану виготовлені 15 т паперу і реалізовано всього надпланової продукції на 31 тис. крб. [20].

Лісгосп

Понад 900 кубометрів ділової деревини і на суму 20 тис. крб. постачили 1984 року колгоспам і радгоспам області Готвальдівські лісівники. Ця сировина надійшла на сільські будови Готвальдівського, Первомайського, Кегичівського, Красноградського, Лозівського, Чугуївського та інших районів [21].

У нашому районі від лісництва у 1984 році найбільше ділової деревини одержали радгоспи «Дружба», і «Лиманський», дослідне господарство «Бірки» та держплемзавод «Червоний велетень». Крім цієї продукції колектив лісгоспу постачив сільським школам, лікарням, культосвітнім закладам і населенню Готвальдівського та Первомайського районів 4 200 кубометрів дров [10].

Показники роботи за 1988 рік працівників Готвальдівського лісгоспу

свідчать про те, що колектив потрудився продуктивно, виробничі завдання виконав успішно, без зволікань [32].

На 550 тис. крб. виготовлено товарної продукції, а це відповідає взятим соціалістичним зобов'язанням. Багато різноманітних будівельних виробів – плінтусів, наличників, стовпчиків для огорож, а також інших товарів народного споживання було виготовлено і продано населенню Готвальдівщини та інших районів області через лісоторгові бази, райспоживспілки. Всього на суму 138 тис. крб., а це, як і було передбачено соціалістичними зобов'язаннями [9].

У повному обсязі було виконано й завдання по завезенню деревини. 3 000 м³ цього матеріалу постачено організаціями, підприємствам і господарству району. Непогано протягом 1988 року йшли справи з виробництвом хвойно-вітамінного борошна. 450 т виготовлено його і постачено на комбикормові заводи Харківської області [43].

Лозоваспецсільбуд

Високими темпами у 1984 році споруджують сільський торговельний центр у Бірках будівельники пересувної механізованої колони № 37 гресту «Лозоваспецсільбуд». Зокрема, за минулих 3 квартали освоєно понад 160 тисяч карбованців коштів при річному завданні 90 тис. крб. Зростають білокам'яні стіни будівлі, яку зводить краща бригада мулярів О. С. Попова, а виконроб тут В. Г. Верещака. Згодом нова новобудова впишеться в центр села [65].

Автотранспортне підприємство

У четвертому році одинадцятої п'ятирічки автотранспортне підприємство 20337 поповнилося новою технікою. Кращі з кращих водіїв сіли за кермо п'яти автобусів, що надійшли із Львівського автозаводу. На лінію виїхав новий комфортабельний автобус «Ікарус-26018». Ритмічно працювали на перевезенні пасажирів два нових ПАЗ-672. Оновився і вантажний парк підприємства.

Щозміни відтранспортовують споживачам різні вантажі восьмитонний самоскид МАЗ-5549, контейнеровоз ГАЗ-53, грузовик ЄРАЗ-762Б. Промислові та продовольчі товари доставляли сільським трудівникам району два нових автомобілі ГАЗ-53 [54].

Оновлення продуктивності автомобільного парку сприяло підвищенню продуктивності праці, кращому обслуговуванню.

Підприємство «Буддеталь»

У 1985 році підприємство «Буддеталь» переживає реконструкцію, яка завершилася у грудні. Зводилися нові цехи, адміністративно-побутові комплекси, інші допоміжні приміщення. На їх будівництві працювали бригади Харківського управління монтажних робіт та житлово-будівельної дільниці будуправління Зміївської ДРЕС. Усього на розширення заводу було затрачено понад 1,5 млн. крб. [26].

Готвальдівська паперова фабрика

1984 року закінчувалося виготовлення і починається монтаж машини для випуску кольорового крепірованого паперу на Готвальдівській паперовій фабриці. До виробництва його колектив повинен приступити в 1985 році і до кінця його виготовити 600-700 тис. пачок паперу, який мав йти для прикрас. Засвоєнням його випуску це буде четвертий вид товарів широкого вжитку, що виготовляється на підприємстві [38].

Готвальдівські паперовики завершили січень 1988 року з вагомими трудовими здобутками. На 100 % було виконано договірні зобов'язання. Товарної продукції випущено на 397 тисяч карбованців при плані 395 тис. На 0,5 % перевищив запланований зріст продуктивності праці. Що стосується виробництва товарів народного споживання, то тут паперовики теж випустили цієї продукції на 26 тис. крб., що на 2 тис. крб. більше заробленого у відповідний період минулого 1987 року і

на 8,3 % перевищує передбачене січневим планом.

Паперу виготовлено 277 т при запланованих 276 [54].

За підсумками соціалістичного змагання у січні 1988 року переможцями було визнано трудівників виробничої зміни № 3, яку очолював майстер В. С. Пшонкін [45].

Харківський тракторний завод

До виготовлення оригінальних установок для обмолоту кукурудзи в повітряному потоці у 1985 році приступив Харківський тракторний завод. Сконструювали їх учені авіаційного інституту. Агрегат обмолочує зерно без попередньої очистки та сушіння. Його продуктивність – до 30 т кукурудзи на годину. Кілька підприємств і організацій міста залучила до створення цієї установки рада сприяння при обкомі партії [53]. Кооперація вчених і практиків дала змогу в найкоротші строки створити чимало машин і механізмів для агропромислового комплексу.

Райсільгосптехніка

Чималий внесок у механізацію молочнотоварних ферм району зробили у 1985 році бригади слюсарів-ремонтників із райсільгосптехніки, очолювані М. І. Гончаровим, І. В. Засядьков та М. Д. Козаковим. Вони першими на підприємстві справилися із виконанням річного і п'ятирічного завдань. Свій внесок у загальну справу колективу зробили також бригади автопарку В. М. Дичини та М. І. Ісая. За прикладом передовиків змагання весь колектив райсільгосптехніки, подвоївши зусилля на фініші п'ятирічки, добився дострокового виконання своєї виробничої програми. Зокрема, на 20 грудня план по виробництву було виконано за рік і одинадцяті п'ятирічку. А по постачанню на це число його було виконано відповідно на 104,4 % і на 102 %. Колектив продовжує трудитися за рахунок одинадцяті п'ятирічки і

одночасно розробляти зобов'язання на 1986 рік.

Готвальдівська харчосмакова фабрика

Дванадцята п'ятирічка відкриває нові перспективи розвитку перед колективом Готвальдівської харчосмакової фабрики. Трудівники його вступають в 1986 рік з наміром добитися значного збільшення випуску хлібобулочних виробів. Так, під кінець року, щодоби виготовлятиметься на 5-6 т більше продукції, ніж тепер, а до кінця п'ятирічки потужності підприємства зростуть майже удвічі [12].

Досягнути поставленої мети харчовикам допомогла реконструкція підприємства, яка розпочалася у січні 1986 року. Вона пройшла без зупинки виробництва хлібу і дозволила значно обновили приміщення і технічне устаткування комбінату.

Для чого вже повністю була виготовлена проектно-кошторисна документація. Кінцева мета реконструкції – повніше задовольнити потреби населення району в хлібобулочних výroбах.

Бондарий цех

У 1986 році відбулися організаційно-технічні заходи по підвищенню продуктивності праці на основі досягнень науково-технічного прогресу. Внаслідок цього випущено на 2,6 тис. бочко-центнерів більше тари і на 815 м³ більше дощечки, ніж у 1984 році. Регулярно почав виконувати виробничі завдання бондарний цех. Вирішуються питання механізації трудомістких процесів власними силами [34].

Дослідний електромонтажний та експериментально-механічний завод

Високу активність виявили після наради в ЦК КПРС з питань науково-технічного прогресу раціоналізатори експериментально-механічного заводу. Зокрема, в 1985 році за їх участю впроваджено 20 пропозицій із загальним

економічним ефектом 13 тис. крб. У цілому новатори перекрили власні творчі плани [25].

Підсумки змагання показали, що найвагомішу пропозицію, спрямовану на спрощення ланцюгового блоку риштувань, подала у 1986 році інженер-конструктор Л. В. Білохвостенко. Це дало змогу заощаджувати щороку 9 т труб на суму понад 5 тис. крб. [48].

Високу оцінку одержали технічні вирішення, запропоновані токарем І. П. Герасимовим і начальником цеху П. В. Селегей. Пошук раціоналізаторів посилювався [57].

Хлібзавод № 10

З метою збільшення випуску хлібобулочних виробів у 1,5 рази і підвищення їх якості у 1986 році було проведено реконструкцію хлібозаводу № 10, яка пройшла без зупинки основного виробництва [28].

Колективу будівельного управління Зміївської ДРЕС 1986 року, залишилося освоїти 107 тис. крб., щоб здати приміщення під монтаж обладнання, встановлення якого розпочалося у другому кварталі. У третьому кварталі 1986 року оновлене підприємство уже почало давати додаткову продукцію [19]. Її використання дозволило не тільки краще забезпечити хлібобулочними виробами трудівників селищ Комсомольського, Лиману та інших населених пунктів, але й виготовляти для них кондитерські вироби у цеху, який розмістився на другому поверсі підприємства [6].

З початку нової п'ятирічки раціоналізатори заводу розширили коло пошуків нових економічних шляхів, працювали над створенням нових пристроїв і механізмів, які дозволили зробити новий крок до підвищення продуктивності праці, до зростання ефективності виробництва [31].

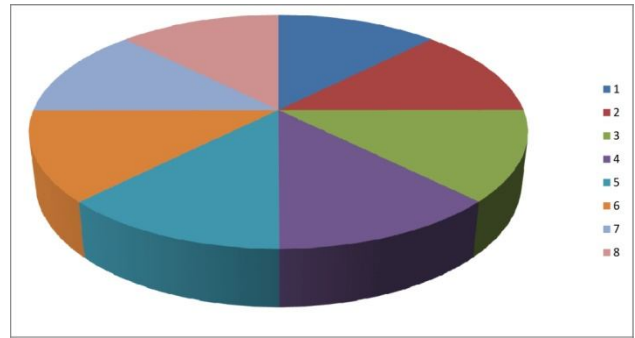

Рис. 9. Дані про обсяги реалізації товарів промислових підприємств з 1982 по 1989рр.: 1982 – 101,3 %; 1983 – 102,4 %; 1984 – 102,7 %; 1985 – 102,8 %; 1986 – 103,0 %; 1987 – 101,1 %; 1988 – 98,4 %; 1989 – 95,5 %.

Готвальдівський завод будматеріалів

Новий високопродуктивний прес СМК-21 постачено 1986 року колективу Готвальдівського заводу будматеріалів тресту «Агропроміндустрія». Від свого попередника, який встановлено на цьому виробництві, він відрізнявся тим, що за годину виробляв на 500 штук цегли-серцю більше. Тобто за рік у середньому колектив зміг випускати додатково близько 500 тис. цеглин [4].

Після відповідної реконструкції виробництва прес СМК-21 було змонтовано і запущено в дію до кінця сезону [15].

Автотранспортне підприємство

Потужні КамАЗи із бетономішалками замість кузова з'явилися у 1986 році на автомобільних шляхах району. Причому при русі і на стоянці при працюючому двигуні ємкості з розчином чи бетоном обертаються, не даючи масі застигнути, а навпаки – розмішують її до ще кращого стану. Шість таких автомобілів, які називають автобетоновоз-«міксер», почали працювати з початку року по обслуговуванню об'єктів будуправління Зміївської ДРЕС [44].

Вигоди їх використання очевидні хоча б на кількох простих прикладах. На

приготування суміші для автобетоновоза на заводі «Буддеталь» – затрачається всього 4 хв. замість 20 при використанні звичайного самоскида. Причому бере на себе ново обладнаний КамАЗ втричі більше вантажу, ніж ЗІЛ. При використанні цієї техніки скоротилися затрати електроенергії на розчинному вузлі і ручної праці [10].

На поміч кормодобувникам у 1987 році прийшла техніка – прес-підбирачі. Спочатку виникали труднощі: як швидко підібрати тюки, які залишалися за прес-підбирачами. Тоді у господарстві придбали прес-підбирач К-453. В ньому є лоток, через який можна класти тюки на землю. Але можна й відразу вантажити на машину, причіп. За день з 15-20 га підбирається, пресується сіно і відразу ж вантажиться, вивозиться з поля. До речі, з підправлінням укладки справляються самі пресувальники, за що їм доплачується 20 % заробітку. В сховищі тюки складають з допомогою стогоклада [12].

В період економічного спаду 1990 року у країні в автотранспортному підприємстві № 16343 почалися перебої з постачанням запчастин, і недодавання до поставок нових автобусів і грузовиків. Ці вади намагалися виправляти інтенсифікацією перевезень і відновленням деталей. Але на підставі наказу Міністерства автотранспорту УРСР у зв'язку із незабезпеченістю галузі паливом у великих обсягах, автотранспорт працюватиме неритмічно. У зв'язку з цим перевезення пасажирів автобусами буде здійснюватися переважно у «часи пік», а пасажирів і вантажів не по договорах – тільки на пальному замовника транспорту [20].

Харківська меблева фабрика № 4

Постійно вдосконалюється виробництво у меблевому цеху № 2, (що в місті Готвальді) Харківської меблевої фабрики № 4. Причому більшість перетворень у 1987 році спрямовано на

підвищення продуктивності праці і поліпшення якості продукції. Наприклад, нещодавно тут впроваджено новий верстат МОК-2, який дозволяє облицьовувати деталі із деревостружкової плити штучним синтетичним шпоном і економити при цьому дорожчий, натуральний. Майже всі операції на новому верстаті виконуються автоматично [17].

Машзавод

У той же час колектив машинобудівного заводу завершив опорядження літнього кінотеатру в заможнянській частині міста і оновлення свого учбового комбінату, почав реконструкцію експериментального цеху і цеху по випуску товарів широкого вжитку [21].

У якості попередніх висновків слід сказати наступне. Договірні зобов'язання по поставках продукції в цілому в 1991 році по району були виконані на 99,1 %. По прибутках виконання плану промисловцями очікувалося в межах 110,6 %. Загальний обсяг промислової продукції збільшився на 1,7 %. Продуктивність праці зросла на 2,6 % [64]. У залученій джерельній базі фіксується також певне порушення економічних зв'язків підприємств району з постачальниками.

ВИСНОВКИ

У ході проведення дослідження було встановлено недостатню міру наукової вивченості теми. Між тим наявна і доступна досліднику джерельна база дозволяє детально вивчити та проаналізувати кількісні і якісні показники розвитку сільського господарства та промисловості району у період 1982–1991 рр.

Під час написання роботи було досягнуто наступних результатів:

- вивчені кількісні показники розвитку основних галузей економіки району;
- активний розвиток промисловості сприяв розвитку інфраструктури району, покращував життєвий рівень населення.

Відомо, що 1982–1991 рр. – були закатом соціалістичної економічної моделі. Слід відмітити, що негативні тенденції, які розвинулися у економіці СРСР у період перебудови, негативно вплинули й на показники району. При цьому, у контексті завдань роботи виявилось, що наявний в офіційній пресі фактичний матеріал не в повній мірі відображає падіння виробництва, притаманне періоду перебудови. Можливо це говорить про те, що падіння виробництва у Зміївському районі було меншим, ніж у інших районах, або в цілому по країні.

У представленій роботі лише у невеликій мірі використана величезна джерельна база, якою є архів газети «Вісті Зміївщини» (колишній «Будівник комунізму»). Це відкриває величезні можливості для подальшого поглибленого вивчення історії Зміївського району.

Таким чином, під час написання цього дослідження було доведено ефективність методики робіт такого роду на основі офіційної преси.

У подальшому дана тема може бути вивчена більш детально під час написання магістерських та докторських дисертацій, а також монографій з регіональної та локальної історії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Архівні джерела

1. Відділ статистики Зміївського району. – Книга І «Закупівля сільськогосподарської продукції».
2. Архівний відділ Зміївської районної державної адміністрації. – Спр. «Колгоспи».

Опубліковані джерела

3. Бабич В. Зводиться торговельний центр / В. Бабич // Будівник комунізму. – 1984. – 9 жовтня. – С. 1.
4. Байрачна В. Комбінат дивиться у завтра / В. Байрачна // Будівник комунізму. – 1986. – 3 січня. – С. 2.
5. Баран Г. Паперовики / Г. Баран // Будівник комунізму. – 1988. – 30 січня. – С. 2.
6. Безверха Я. По-ударному / Я. Безверха // Будівник комунізму. – 1984. – 16 серпня. – С. 3.
7. Безверха Я. Працівники агрокомплексу/Я.Безверха// Будівник комунізму.– 1990.–24 серпня. – С. 2-4.
8. Белашов П. Гарне вирощення / П. Белашов // Будівник комунізму. – 1988. – 24 серпня. – С. 2.
9. Белашов П. Результати радують /П. Белашов // Будівник комунізму. – 1984. – 2 серпня. – С. 2.
10. Бондаренко С. Ефективний спосіб підготовки насіння / С. Бондаренко // Будівник комунізму. – 1983. –13січня. – С. 1.
11. Бондаренко. С. Посилити темпи продажу овочів / С. Бондаренко // Будівник комунізму. – 1987. – 7 липня. – С. 2-3.
12. Бондарчук М. Нові створення / М. Бондарчук // Будівник комунізму. – 1988. – 12 січня. – С. 3.
13. Вендер О. А головною метою / О. Вендер // Будівник комунізму. – 1987. – 30 травня. – С. 1.
14. Верголоз Ю. Нові постачання / Ю. Верголоз // Будівник комунізму. – 1982. – 13 квітня. – С. 3.
15. Верголоз Ю. Праця кролівників / Ю. Верголоз // Будівник комунізму. –1986. – 22 серпня. – С. 3.
16. Вергуза Л. Впевнений старт... / Л. Вергуза // Будівник комунізму. – 1982. – 5 січня. – С. 5.
17. Вергуза С. Зростає потік з овочевого лану / С. Вергуза // Будівник комунізму. – 1985. – 8 серпня. – С. 2-3.
18. Вітер М. Для всіх і кожного / М. Вітер // Будівник комунізму. – 1982. – 2 лютого. – С. 6.
19. Власенко Д. Перша нагорода /Д. Власенко // Будівник комунізму. – 1988. – 14 січня. – С. 2.
20. Гарагатий В. У село прийшов газ / В. Гарагатий // Будівник комунізму. – 1985. – 22 червня. – С. 1-2.
21. Головіщенко А. Реконструкція заводу «Буддеталь» / А. Головіщенко // Будівник комунізму. – 1985. – 26 січня. – С. 2.

22. Головка А. З моєї точки зору / А. Головка // Будівник комунізму. – 1988. – 10 березня. – С. 1.
23. Голуб Т. Впроваджується механізація / Т. Голуб // Будівник комунізму. – 1986. – 14 січня. – С. 2.
24. Голубничий М. Для підвищення добробуту / М. Голубничий // Будівник комунізму. – 1984. – 21 травня. – С. 4.
25. Гринько Р. Результати поліпшуться / Р. Гринько // Будівник комунізму. – 1982. – 5 січня. – С. 2.
26. Гурський А. Завершуючи сівбу / А. Гурський // Будівник комунізму. – 1985. – 10 вересня. – С. 2.
27. Двигун І. Хороший урожай / І. Двигун // Будівник комунізму. – 1984. – 2 жовтня. – С. 2.
28. Доценко А. Ритмічно й дружно / А. Доценко // Будівник комунізму. – 1990. – 24 травня. – С. 3.
29. Квітченко Ю. Держплемзавод «Червоний велетень» / Ю. Квітченко // Будівник комунізму. – 1984. – 2 серпня. – С. 3.
30. Комишанченко Ю. На підмогу скиртувальникам / Ю. Комишанченко // Будівник комунізму. – 1983. – 13 липня. – С. 4.
31. Коновалов Є. За путівками профкому / Є. Коновалов // Будівник комунізму. – 1984. – 30 серпня. – С. 4.
32. Конохвалов С. Ще один доробок шефів / С. Конохвалов // Будівник комунізму. – 1983. – 16 червня. – С. 5.
33. Корінчук М. Допмагають школярі / М. Корінчук // Будівник комунізму. – 1987. – 6 червня. – С. 5.
34. Корінчук М. Ідуть штучні дощі над полями / М. Корінчук // Будівник комунізму. – 1987. – 6 червня. – С. 4.
35. Коротенко Д. Через ненадійність постачальників / Д. Коротенко // Будівник комунізму. – 1989. – 24 серпня. – С. 3.
36. Кулик М. Найкраща пропозиція / М. Кулик // Будівник комунізму. – 1986. – 21 січня. – С. 3.
37. Куценко А. З моєї точки зору / А. Куценко // Будівник комунізму. – 1988. – 10 березня. – С. 2.
38. Литвин І. Машина підбирає і вантажить / І. Литвин // Будівник комунізму. – 1987. – 9 червня. – С. 3.
39. Майборода П. Відзначився на оранці / П. Майборода // Будівник комунізму. – 1984. – 16 серпня. – С. 5.
40. Майборода П. Збіднілий асортимент / П. Майборода // Будівник комунізму. – 1988. – 18 серпня. – С. 2.
41. Маковецький К. Перспективи технічного оновлення / К. Маковецький // Будівник комунізму. – 1985. – 16 листопада. – С. 3.
42. Малик Ю. Замінник молока / Ю. Малик // Будівник комунізму. – 1983. – 26 березня. – С. 2.
43. Меркулов С. Нове устаткування / С. Меркулов // Будівник комунізму. – 1984. – 16 серпня. – С. 3.
44. Мірошніченко В. Сфера обслуговування / В. Мірошніченко // Вісті Зміївщини. – 1991. – 19 січня. – С. 2.
45. Назаренко С. Реконструкція заводу / С. Назаренко // Будівник комунізму. – 1986. – 21 січня. – С. 4.
46. Нестеров М. Звідки беруться збитки / М. Нестеров // Будівник комунізму. – 1989. – 14 березня. – С. 2.
47. Нікіфоров А. Об'єднавши зусилля / А. Нікіфоров // Будівник комунізму. – 1985. – 12 листопада. – С. 2-3.
48. Новікова М. Вимушені незручності / М. Новікова // Будівник комунізму. – 1990. – 19 травня. – С. 1.
49. Носик А. Курс на збільшення виробництва м'яса / А. Носик // Будівник комунізму. – 1988. – 30 квітня. – С. 4.
50. Остечко В. Хліб – державі / В. Остечко // Будівник комунізму. – 1985. – 10 серпня. – С. 1.
51. Панчішний І. Затримки на овочевих плантаціях / І. Панчішний // Будівник комунізму. – 1988. – 13 серпня. – С. 3.
52. Панчішний І. Незважаючи на дощ / І. Панчішний // Будівник комунізму. – 1983. – 9 березня. – С. 3-4.
53. Пасічник А. Курс на збільшення / А. Пасічник // Будівник комунізму. – 1986. – 2 вересня. – С. 3.
54. Петренко Ю. На 20 гектарах / Ю. Петренко // Будівник комунізму. – 1985. – 4 червня. – С. 3.
55. Петров М. Кабельне телебачення в Готвальді / М. Петров // Будівник комунізму. – 1990. – 6 січня. – С. 2.
56. Попова Т. Постійно вдосконалюється / Т. Попова // Будівник комунізму. – 1987. – 9 липня. – С. 2.
57. Прилучко П. Щедрі дарунки саду / П. Прилучко // Будівник комунізму. – 1985. – 12 листопада. – С. 1.
58. Самійченко Б. Турботи овочівників / Б. Самійченко // Будівник комунізму. – 1982. – 5 січня. – С. 2.
59. Светлий В. На основі технічного переозброєння / В. Светлий // Будівник комунізму. – 1984. – 1 вересня. – С. 2.

60. Скиба Л. На полях району / Л. Скиба // Будівник комунізму. – 1984. – 29 вересня. – С. 2.
61. Скиба Л. Підсумки врожаю / Л. Скиба // Будівник комунізму. – 1989. – 24 серпня. – С. 2-3.
62. Стеревко Г. Оновлюється автомобільний парк / Г. Стеревко // Будівник комунізму. – 1984. – 27 листопада. – С. 1-2.
63. Чабан Б. Весняний телетайп / Б. Чабан // Будівник комунізму. – 1988. – 30 квітня. – С. 1.
64. Шинкаренко А. Промисловість / А. Шинкаренко // Вісті Зміївщини. – 1991. – 19 січня. – С. 2.
65. Шмадченко В. Здобутки можуть бути вагомішими / В. Шмадченко // Будівник комунізму. – 1985. – 26 січня. – С. 2.
66. Шмадченко В. Кількісні постачання / В. Шмадченко // Будівник комунізму. – 1982. – 16 травня. – С. 1-2.
67. Шмадченко В. По 1000 тонн за день / В. Шмадченко // Будівник комунізму. – 1988. – 30 серпня. – С. 3.
68. Шпак А. Успіхи трудівників лісу / А. Шпак // Будівник комунізму. – 1988. – 19 січня. – С. 1.

ЛІТЕРАТУРА

69. Дегодюк Е. Г. Лиман. Село Зміївського району Харківської області / Е. Г. Дегодюк. – К. : Народні джерела, 2009.
70. Саяний М. І. Зміївщина – Слобожанщини перлина / М. І. Саяний. – Х. : Кроссруд, 2009.
71. Хименко Л. П. Соколів і соколяни. З далекого минулого до сьогодення (Історія. Документи. Спогади) / Л. П. Хименко, К. М. Коваленко. – Балаклія : Балдрук, 2007.

Додаток А

Табл. 1.
Закупівля соняшнику

Рік	План (в тис. крб.)	Виконано (в тис. крб.)	Виконано у %
1982	34700	30599	82,7
1984	36750	32401	88,2
1986	39400	34439	87,4
1988	41000	41356	101
1990	44000	42944	98

Табл. 2.
Закупівля овочів

Рік	План (в тис. крб.)	Виконано (в тис. крб.)	Виконано у %
1982	442800	393583	88,9
1984	450450	451741	100,3
1986	463950	448798	96,7
1988	468480	323396	69
1990	224700	206721	92

Табл. 3.
Закупівля м'яса

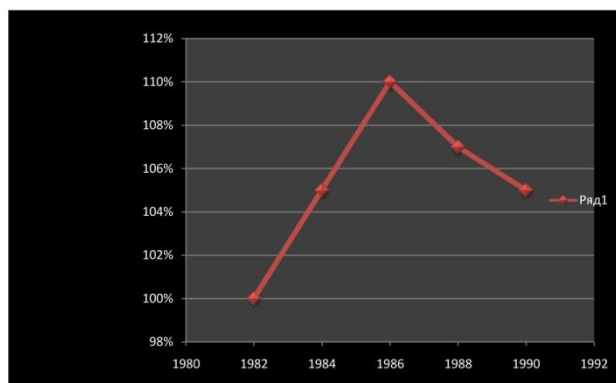
Рік	План (в тис. крб.)	Виконано (в тис. крб.)	Виконано у %
1982	–	–	–
1984	277400	97006	35,0
1986	285000	151151	53,0
1988	285000	292968	103
1990	285000	280640	98

Табл. 4.
Закупівля молочних продуктів

Рік	План (в тис. крб.)	Виконано (в тис. крб.)	Виконано у %
1982	59900	61831	103
1984	60500	67041	110,8
1986	63000	70808	112,4
1988	70600	78350	111
1990	74800	81987	110

Табл. 5.
Закупівля зернових культур

Рік	План (в тис. крб.)	Виконано (в тис. крб.)	Виконано у %
1982	308400	326861	106
1984	347560	403760	116,2
1986	375000	421119	112,3
1988	398000	487963	123
1990	422000	473108	112

Додаток Б*Рецензенты:*

кандидат исторических наук, профессор
С. М. Куделко (ХНУ имени В. Н. Каразина),
член-корреспондент МОО «Петровская
академия наук и искусств»;

магистр истории Ю. А. Коловрат-Бутенко
(Змиевское научное краеведческое
общество), член-корреспондент МОО
«Петровская академия наук и искусств».

Статья прислана 20 декабря 2015 года.